

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1900, kl. 1 e. m

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 34 med förslag till lag om tillägg till värnpligtslagen den 5 juni 1885, beträffande vapenöfning under år 1900 för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 35, med förslag till lag angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln, punkt 36:o, gjorda framställning angående anslag till försöksmobilisering, dels ock en i ämnet väckt motion.

Uti en till Riksdagen den 26 januari detta år aflåten proposition, n:o 34, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga en så lydande

Lag

om tillägg till värnpligtslagen den 5 juni 1885, beträffande vapenöfning under år 1900 för utrönande af härens krigsberedskap.

Häri genom förordnas, att, oberoende af den tjenstgöring för utbildning, som åligger värnpliktig enligt § 27 värnpligtslagen, värnpliktig, som år 1900 tillhör beväringens första uppbåd vid de delar af

hären, Konungen bestämmer, skall vara pliktig att under sagda år för vapenöfning, som afser utrönande af härens krigsberedskap, tjenstgöra under högst femton dagar, in- och utryckningstid till sådan öfning oberäknad; skolande i fråga om denna öfning för öfrigt gälla hvad i värnpligtslagen finnes stadgadt angående värnpligtigs tjenstgöring under fredstid samt påföljd för uteblifvande från sådan tjenstgöring; och eger Konungen rörande befrielse från oförmälda öfning meddela de föreskrifter, som för rikets tjenst och det allmännas behof eller med hänsyn till särskilda förhållanden, såsom värnpligtigs vistelse utom riket eller på större afstånd från vederbörande truppförbands mobiliseringsort, kunna finnas påkallade.

Öfriga för denna lags tillämpning erforderliga närmare bestämmelser meddelas jemväl af Konungen.

Uti en samma dag aflåten proposition, n:o 35, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap.

Såsom tillägg till lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot, förordnas härigenom, beträffande mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap, som följer:

Derest Konungen för utrönande af härens krigsberedskap finner nödigt anbefalla, att under år 1900 inom särskilda delar af riket mönstring skall ega rum af hästar och fordon, hvilka i händelse af krigsmagtens ställande på krigsfot böra i öfverensstämmelse med föreskrifterna i lagen den 24 maj 1895 anskaffas, skall det åligga dels de i §§ 4 och 5 af berörda lag oförmälda nämnder och mönstringskommissioner att fullgöra de åligganden, som dem enligt samma lag vid krigstillfälle tillkomma, dels ock vederbörande egare af hästar och fordon att ej mindre tillhandahålla dessa för nämnderna än äfven å de utsatta samlings- och mönstringsplatserna i behörig tid inställa de uttagna hästarne och fordonen med persedlar och tillbehör för undergående af mönstring, allt på sätt i nämnda lag finnes föreskrifvet; dock att foder till hästarne icke behöfver medföras utöfver hvad som erfordras för fram- och återfärden samt högst en dags uppehåll å mönstrings-

stället, äfvensom att uttagning tvångsvis af hästar och fordon, på sätt i §§ 5 och 7 af lagen stadgas, icke skall ske.

Uraktlåter egare af hästar eller fordon att fullgöra hvad enligt denna lag honom åligger, böte för häst eller fordon, som instälts med ofullständig utrustning, fem kronor samt för häst eller fordon, som icke instälts, tjugu kronor.

Å böter, som enligt denna lag af mönstringskommissionen anses böra egare af häst eller fordon påföras, skall förteckning uppgöras och till Konungens befallningshafvande i länet ofördröjligen insändas; skolande mönstringskommissionen, innan den lemnar förrättningsstället, granska och underteckna den af protokollsföranden uppgjorda bötesförteckning.

I fråga om böternas uttagande, förvandling vid bristande tillgång samt användning äfvensom besvärs anförande skall gälla hvad i §§ 46—48 af värnpligtslagen den 5 juni 1885 finnes i afseende å böter enligt nämnda lag stadgadt.

De för denna lags tillämpning i öfrigt erforderliga bestämmelser meddelas af Konungen.

Derjemte har Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjerde huvudtiteln, punkten 36:o, föreslagit Riksdagen att för utförande under innevarande år af försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjensöfningar vid den eller de delar af hären, Kongl. Maj:t bestämde, äfvensom för anställande af mönstring med hästar och fordon, som erfordrades för krigsmagtens ställande på krigsfot, å extra stat för år 1901 bevilja 480,000 kronor.

I sammanhang med dessa, till förberedande behandling af det sammansatta stats- och lagutskottet remitterade ärenden har det sammansatta utskottet förehaft en af herr *Ollas A. Ericsson* i Ofvanmyra inom Andra Kammaren väckt motion, hvori föreslagits, att, för den händelse Riksdagen beslutade, att en försöksmobilisering skulle verkställas, Riksdagen äfven måtte besluta, att värnpliktig, som fullgjorde tjenstgöring utöfver den, som enligt § 27 värnpligtslagen honom ålåge, måtte åtnjuta dagaflöning för den öfverskjutande tiden med 1 krona 50 öre om dagen, att till honom efter slutad öfning kontant utbetalas.

Till det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 13 januari innevarande år har statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet erinrat, hurusom Kongl.

Maj:t i proposition till 1897 års Riksdag framlagt förslag om anvisande af 700,000 kronor för utförande under år 1898 af en försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjenstövningar vid en arméfördelning. Vid behandling af detta förslag hade Riksdagen, enligt dess skrifvelse den 5 maj 1897, funnit, att i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet flera skäl framhållits för den föreslagna försöksmobiliseringen, och Riksdagen hade icke velat förneka, att genom en sådan mobilisering fördelar för försvaret i viss mån skulle vinnas derigenom, att den nuvarande härordningen blefve mera omfattande pröfvad, än som under fredstid skedde, men Riksdagen hade ansett, att en så dyrbar åtgärd som en försöksmobilisering, i fall den skulle befinnas oundgängligen nödvändig, icke lämpligen borde ega rum, förrän man kunde blifva i tillfälle draga all den nytta deraf, som i militäriskt hänseende vore möjlig, hvilket dock, enligt Riksdagens mening, icke kunde ske förr, än den nya härordningens ökade öfningstid kommit alla första uppbådets åtta årsklasser till del; och hade Riksdagen af dessa skäl funnit sig ej böra bifalla berörda förslag.

Frågan hade å nyo upptagits i proposition till nästlidet års Riksdag, då enahanda anslag begärts för utförande i ofvannämnda utsträckning af försöksmobilisering jemte fälttjenstövningar under innevarande år, och hade dervid framhållits, bland annat, att det af 1897 års Riksdag anförda skäl emot en försöksmobilisering förlorat sin giltighet år 1900, enär vid en tillämpning detta år af gällande mobiliseringsplaner icke ett enda af liniens truppförband eller den del af armén, som vore afsedd för fälttjensten, behöfde sammansättas af andra årsklasser än dem, som enligt den nya härordningen erhållit fullständig öfning, vid hvilken arméfördelning en mobilisering än måtte anbefallas.

I afseende å detta Kongl. Maj:ts förslag hade Riksdagens kamrar, enligt skrifvelse den 4 Maj 1899, stannat i skiljaktiga beslut, hvadan frågan om försöksmobilisering äfven då förfallit. De motiv, som hufvudsakligen varit grundläggande för denna utgång af frågan, vore, enligt departementschefens åsigt, att söka i det utlåtande, som i ämnet afgifvits af sammansatta stats- och lagutskottet, hvari, bland annat, anförts, att tidpunkten för ett dylikt mobiliseringsförsöks verkställande äfven då vore ogynsam, enär från skilda delar af landet klagomål försports öfver den stora bristen på arbetskrafter i såväl industriens som jordbrukets tjenst, samt statsföretag af vidsträckt omfattning å olika orter tagit i anspråk arbetsfolk i talrik mängd. Under sådana förhållanden vore otvifvelaktigt, att en vapenöfning af så stor omfattning och å många områden djupt ingripande betydelse som den föreslagna, hvari-

genom särskildt arbetare i stort antal, om ock för kortare tid, komme att dragas från sin vanliga verksamhet, skulle kännas än mer betungande; och det hade syntes Riksdagen, som om man borde afvakta en lägligare tid för att derigenom göra den ändock ganska tryckande bördan af den ifrågasatta åtgärden något lättare. Ett ytterligare uppskof af frågan hade syntes påkalladt äfven deraf, att centralmyndigheten för arméns förvaltning icke blifvit ordnad och i hvarje fall till innevarande år ej hade kunnat hinna blifva så organiserad, att de erfarenheter, som vore afsedda att vinnas genom försöksmobiliseringen, hade, i hvad på denna myndighet ankommit, kunnat fullt tillgodogöras.

Med hänsyn till hvad vid 1899 års riksdag i ärendet förekommit, hade uti skrifvelse den 4 oktober samma år t. f. chefen för generalstabens, öfversten m. m. K. G. Bildt blifvit anmodad att utarbета förslag jemte kostnadsberäkningar rörande en försöksmobilisering i mindre omfattning och enligt i någon mån förändrade grunder, än förut varit föreslaget.

Till åtlydnad häraf hade denne, med öfverlemnande af förslag till lagar angående »vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap» och angående »mönstring af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap», uti skrifvelse den 7 december 1899 till en början rörande de af sammansatta stats- och lagutskottet anförda skäl emot bifall till den föreslagna försöksmobiliseringen erinrat, hurusom omöjligt vore att afpassa försvarets kraf efter rådande konjunkturer. Under tider, då arbetstillgången vore riklig och arbetslönerna stora, blefve naturligtvis inkallelsen till en försöksmobilisering mera känbar i första rummet för de inkallade, hvilka ginge miste om sin arbetsförtjenst, och i andra rummet för deras arbetsgifvare, hvilka under någon tid måste undvara en och annan af sina vanliga biträden. Under dåliga konjunkturer åter skulle kanske statsverkets tillstånd anföras som ett skäl mot ökade vapenöfningar. Det vore för öfrigt ej möjligt att förutse, huru de ekonomiska förhållandena kunde gestalta sig om några år, ja, ej ens hvilka förändringar, som deri kunde inträffa under den tid, som föringinge mellan den tidpunkt, då en försöksmobilisering beslutades, och den dag, då den sattes i verket. Erkändes vigten för försvaret af, att härordningen under fredstid underkastades ett så allvarligt prof som den ifrågasatta försöksmobiliseringen, borde ofvannämnda skäl ej förorsaka ett uppskof, men möjligen föranleda till försökets anställande i mindre omfattning, till lättnad för dem, hvilkas intressen företrädesvis deraf berördes.

Hvad arméförvaltningen anginge, deltoge detta embetsverk — med

den decentralisation af förvaltningsbestyren, som redan blifvit åvägbragt — mindre i arbetet vid en försöksmobilisering af blott en del af armén, och dess befattning med försöket minskades ytterligare, ju mindre omfattning detta erhöles. I allt fall kunde ej i arméförvaltningens nuvarande organisation ligga något hinder för en försöksmobilisering, utan borde snarare erfarenheterna från denna i någon mån komma utredningen af frågan om det slutliga anordnandet af härens centrala förvaltning till godo.

Emellertid borde, enligt hvad t. f. chefen för generalstaben vidare anført, äfven andra skäl tala för att anställa försöket i något mindre omfattning än den förut föreslagna; bland annat att den ständigt ökade enskilda trafiken å jernvägarne ej kunde under fredsförhållanden inskränkas i ens närmelsevis samma grad som vid en verklig mobilisering. Jernvägarne kunde svårigen tagas i anspråk i högre grad för militära behof, än hvad som plögade ske vid de större fälttjenstöfningarna, ja, deras tjänster kunde ej ens vid de mobiliserade truppförbandens sammandragande till fälttjenstöfningar påräknas lika mycket som då, när tiden för förberedelsers träffande måste blifva ganska knapp. Då det följaktligen vore önskligt, att sammandragningen af trupper till de fälttjenstöfningar, som borde under försöksmobiliseringstiden hållas, inskränktes, syntes ock tiden för sjelfva öfningarna böra något minskas.

Äfven i det 1899 föreslagna sättet för hästars anskaffning hade t. f. chefen för generalstaben ansett en modifikation önskvärd till undanrödjande af inom Riksdagen yttrade betänkligheter. Sålunda hade han ansett en mönstring böra ega rum inom vissa områden af de hästar och fordon, hvilka vid verklig mobilisering skulle komma att utskrifvas för arméns behof. Denna fråga vore dock, enligt hans åsigt, icke så direkt sammanbunden med sjelfva försöksmobiliseringen, att det blefve nödvändigt att — såsom till exempel motsvarande norska författning tillstodde — äfven uttaga de mönstrade hästarna till de mobiliserade truppersnas förfogande. För dessa senare vore det af mindre betydelse, på hvad sätt de erforderliga hästarna komme dem till handa, när det hufvudsakliga arbetet vid en hästutskrifning tillkomme de civila myndigheterna. Vid en verklig utskrifning i fredstid skulle dessa myndigheter liksom hästegarne betungas med många formaliteter för ersättningar och dylikt, hvilka icke egde någon motsvarighet vid krigstillfälle. Oberoende af mönstringsarbetet borde därför de för försöksmobiliseringen erforderliga hästarna legas. Af vigt vore derved, att det beräknade antalet kunde med säkerhet påräknas, hvilket icke vore möj-

ligt med mindre, än att bestämda aftal redan på förhand upprättades. Med bevarande af hemligheten om de truppförband, som skulle mobiliseras, kunde detta ej ske på annat sätt, än att det bestämda antalet på förhand legdes och uppställdes å spridda orter inom landet för att sedan i sinom tid föras till vederbörliga mobiliseringsorter. Då såväl kostnaden som transportsvårigheterna härigenom något ökades, måste hästantalet icke så litet reduceras mot det senast föreslagna. Deremot skulle vinnas full säkerhet, för att det åsyftade målet med hästarnas inställande nåddes, hvarigenom olägenheten af de skedda inskränkningarna i någon mån minskades.

Men gifvet vore dock, att en försöksmobilisering för att blifva till verkligt gagn måste utföras i så stor skala, att erfarenheterna derifrån kunde lemna ett tillfredsställande svar på de frågor, hvilkas lösning vore utförd på papperet, men ännu ej underkastad något praktiskt prof.

I främsta rummet komme då stammens och de värnpligtiges inkallelse, hvilken också till tiden vore den första af de stora arbetena under mobiliseringens gång. Sedan länge hade ett oafbrutet arbete pågått för att förenkla och förbättra bestämmelserna härom, hvilket arbete slutligen utmynnat i 1897 års »Instruktion för inkallelse och samling af beväringen vid allmän mobilisering». Men äfven sedan hade ytterligare försök med orderutskrifning och dylikt ifrigt pågått, och kunde arbetena nu sägas hafva fortskridit så långt, att man icke med säkerhet kunde arbeta sig fram längre utan att hafva praktisk erfarenhet att stödja sig på. För dessa arbetens skull vore det högeligen önskligt, att försöket snart sattes i verket. Det intresse och det nit, hvarmed alla vederbörande organ bedrifvit detta arbete, borde ej få förminskas af medvetandet, att det nu vore omöjligt att komma längre. Viktigt vore ju i första hand att få pröfva det nu fullgjorda arbetets värde och om beräkningarna varit rigtiga, men dernäst vore af vigt att tillse, om icke än säkrare och hastigare resultat kunde nås genom förbättringar af det gällande systemet. För att nå det första syftmålet måste ett ej alltför litet antal truppförband mobiliseras, så att erfarenhet kunde vinnas om nu gällande inkallelsemetods användbarhet under olika lokala förhållanden och vid jemförelsevis stora svårigheter. Härmed torde böra förbindas försök i mindre omfattning och å lämpliga ställen med påtänkta förenklade och snabbare metoder. Ty för den händelse det skulle visa sig, att inkallelsen mötte mindre svårigheter, än som väntats, borde man samtidigt få fullt klart för sig, på hvilka vägar man borde slå in för att ytterligare minska tiden.

Det skulle dock vara ett fel, om man eftersträfvade att inkalla manskapet till mobiliseringsorterna förr, än man vore i stånd att der mottaga, förpläga och utrusta dem. Att i allo pröfva de planer, som uppgjorts för truppens inqvartering å mobiliseringsorterna vore tyvärr icke möjligt utan tillämpning af requisitionslagarna, hvilket dock icke lämpligen kunde förutsättas. Men å andra sidan rörde man sig här med gifna fakta, som redan i fred lättare kunde öfverskådas och beräknas. Dessutom torde försöksmobiliseringen i alla fall nu böra anbefallas under den blidare årstiden, då anstalter ändock kunde vidtagas för att truppen ej skulle lida af väderlekens inflytande.

Ordnandet af truppens förpläging såväl under fredstjenstgöring som äfven under fältlifvet mera liknande förhållanden — såsom vid större fälttjenstöfningar — hade under de senare åren otvifvelaktigt gjort högst betydande framsteg, senast genom intendenturcorpsens förbättrade organisation. Dess utbildning i teoretiskt hänseende hade oafbrutet utvecklats, men särskildt den praktiska hade visat sig främjas företrädesvis genom de större fälttjenstöfningarna, der verkliga svårigheter varit att öfvervinna och öfvervunnits. Erfarenheterna från dessa hade varit ett stöd för utvecklingen och ledt den i rätt rigtning. För sitt så ytterst svåra och magtpåliggande värf i fält stode corpsen nu bättre förberedd än någonsin tillföre. Men den saknade ännu hvarje praktisk erfarenhet om sin kanske än svårare uppgift vid mobiliseringen, nemligen att efter en ytterst kort varsel tillförlitligen ordna förplägnaden af de massor, som redan efter några dagar strömmade till mobiliseringsorterna, och den behöfde erfarenhetsrön för att äfven i detta fall veta, i hvilken rigtning den skulle arbeta vidare. Om truppernas förplägnad å mobiliseringsorterna ej vore på förhand ordnad, kunde deraf de största faror för disciplinen och för härens krigsberedskap uppstå. Endast praktiken kunde gifva vid handen, om den beräknade tiden vore tillräcklig för förnödenheternas anskaffande, eller om den till äfventyrs måste förlängas eller kunde förkortas. Också borde försöken fördenskull få en tillräcklig omfattning med afseende på olika lokala förhållanden, så att det kunde afgöras, om och i hvad mån högre myndigheter borde vara beredda på att med befintliga reservförråd eller andra utomordentliga åtgärder komma en eller annan regementsförvaltning till hjälp.

Äfven med arbetet på arméns utrustning stode man nu på den punkt, att man för arbetets fortsättande behöfde stöd af verkliga rön. Här väntade på sin lösning frågorna, i hvad mån man kunde förlita sig på manskapets medförande af egna persedlar, särskildt s. k.

småpersedlar, huru förråden och tjensten vid desamma borde ordnas för att trygga en hastig utrustning, huru klädespersedlarne skulle profvas och afpassas m. m. Visserligen vore svårigheterna här ej så betydande som vid förplägningen. Men utan att man lärde fullt känna dem kunde arméns utrustning ej sägas vara fullt betryggande ordnad.

Det sista men därför icke minsta af de stora mobiliseringsarbetena vore anskaffandet af hästar och fordon, och hade åt detsamma tillmatts en sådan vigt, att Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag antagit en lag för tryggande af hästanskaffningen vid krigstillfälle. Denna lag tilläte dock icke, i motsats till de flesta andra länders, särskildt Norges, lagstiftning i samma ämne, något försöks anställande redan i fredstid. Ur militär synpunkt finge detta förhållande anses som en brist, i synnerhet som vi ej ens egde möjlighet att genom periodiskt återkommande hästmonstringar, såsom i flere länder egde rum, inhemta kännedom om hästmaterialets å olika orter beskaffenhet och duglighet för krigsbruk vare sig såsom rid- eller draghästar.

Vår kännedom om hästtillgången vore grundad på ett ur militär synpunkt ganska otillfredsställande statistiskt material, och vår kunskap om hästarnes kvalitet beroende på en allmän, i hög grad personlig och godtycklig uppfattning, och redan af detta skäl vore en monstring af hästtillgången, helst öfver hela riket, men åtminstone å flere ställen, fördelaktig.

Det vore emellertid icke ensamt eller ens hufvudsakligen af detta skäl som en monstring af hästar och fordon borde ega rum. I Kongl. Maj:ts proposition till 1899 års Riksdag hade påvisats önskvärdheten af att för mobiliseringsarbetets skull en pröfning måtte ske af de former, under hvilka en hästutskrifning m. m. skulle verkställas, hvilken förrättning icke egde någon som helst motsvarighet i fred. För inkallelsen, förplägningen och utrustningen af personalen hade dock många arbeten, många öfningar och förberedelser kunnat företagas. De verkställes ock af militära och civilmilitära organ, i hvilkas uppgift låge att förbereda sig för kriget, men så vore ej förhållandet med de civila myndigheter, på hvilkas medverkan hästutskrifningens resultat hufvudsakligen berodde. Icke förty hade dessa myndigheters nit redan fört frågan i betydande mån framåt i teoretiskt hänseende, och arbetet inom länsstyrelserna hade på denna väg gått så långt tills vidare ske kunde. Deras samarbete med de militära myndigheterna och särskildt med generalstaben hade af Kongl. Maj:t främjats, derigenom att landsstats-tjenstemän förordnats att biträda vid generalstabens arbeten. Äfven

här stode man alltså på den punkt, att man borde öfvergå till praktiska försök, som lämpligen kunde ske i form af en mönstring af de hästar och fordon, som ställdes till krigsmagtens förfogande vid verklig mobilisering. Visserligen kunde härvid ej undgås, att enskilde vållades någon olägenhet, men denna blefve mindre känbar, då ersättning dem bereddes. Besväret vore i hvarje fall en obetydlighet emot det, som de värnpligtige finge underkasta sig, liksom i jemförelse med de åligganden, som hästegare i andra länder ständigt vore underkastade. De skulle nemligen flerstädes inställa sina hästar till periodiskt återkommande mönstringar och vore dessutom förpligtade att ej köpa, sälja eller flytta sina hästar utan anmälan till vederbörande militärmyndighet. För att närmare angifva storleken af det ifrågasatta besväret kunde nämnas, dels att hästuttagningen omfattade ungefär 10 procent af hela antalet hästar öfver 3 år inom kommunen, dels att hästarnes bortovaro från egarne skulle inskränka sig till 2 à 3 dygn.

Af hänsyn till kostnaderna finge man emellertid nöja sig med hästmönstring inom ett fåtal hästutskriftningsområden, exempelvis 6 (ett inom hvarje arméfördelningsområde), hvilka borde utväljas bland dem, hvilkas hästbesättning kunde anses vara företrädesvis typisk för den delen af landet, eller inom hvilka mobiliseringsarbetet kunde anses vara förknippadt med säregna svårigheter. De härvid vunna erfarenheterna skulle lemna mycket värderika upplysningar för generalstabens fortsatta arbeten.

Det vore dock, såsom t. f. generalstabschefen vidare anført, icke blott för främjandet af arbetena på mobiliseringsverkets fullkommande, som en försöksmobilisering hade en så stor betydelse. Endast genom en sådan kunde vi få en verklig föreställning om, huru vår här toge sig ut på fältfot och om den grad af krigsduglighet, den då kunde anses ega. En exakt kunskap härom vore af största vikt såväl för krigföringen som för härordningsfrågans slutliga lösning. Ännu hade vi ingen på erfarenheter grundad uppfattning rörande utbildningsgraden vare sig af de vid mobilisering inkallade, f. d. stamanstälde eller af de äldre beväringssklasserna. Derfor vore det, äfven om man i allmänhet kunde åtnöja sig med inkallandet af 5 årsklasser, nödvändigt att hafva i sin hand möjligheten att i vissa undantagsfall kunna inkalla 6—7 klasser, hvaremot hinder ej funnes för de öfvertaliges hemförlofvande omedelbart efter skedd inmönstring och utrustning, enär en fullt krigsmässig organisation af depoterna ej syntes vara oundgängligen nödvändig. Pröfningen af de mobiliserade truppförbandens fältduglighet borde ske i hela den utsträckning, som i fred vore möjlig. I

främsta rummet borde härför fälttjänstövningar med alla vapen anordnas efter i hufvudsak samma plan som de vanliga större öfningarne af detta slag, äfven om antalet deltagande truppförband måste blifva betydligt mindre. Dernäst vore fältskjutningar för infanteriet af vigt, icke minst med hänsyn till den ståndpunkt, på hvilken beväpningsfrågan för närvarande befunde sig. Gifvet vore, att truppen icke kunde vara i stånd att draga full nytta af det nya 6,5 m:ms geväret, förrän samtliga beväringsskasser hunnit blifva öfvade med detsamma. men det vore af vigt att utröna, huru stora olägenheterna vore af att sätta i truppens hand ett för den alldeles nytt gevär, och huruvida icke möjligen det nya gevärets öfverlägsna egenskaper utjemnade eller öfverskyldde denna svaghet. För jemförelses skull borde en del af det mobiliserade infanteriet utföra en fältskjutning med det hittills använda och af hela truppen kända geväret. Vid artilleriet spelade den förestående nybeväpningen icke samma roll; med detta vapenslags organisation och stridssätt mötte ringa hinder att framdeles under vanliga fredsförhållanden utföra de för ändamålet nödiga profven. Utom deltagandet i de större fälttjänstövningarna förutsattes sålunda för artilleriet endast försöksmarscher och dylika mindre öfningar.

Angående det inom generalstaben uppgjorda kostnadsförslaget hade t. f. chefen för generalstaben yttrat, att deri vore upptagna endast de kostnader, som blefve en följd af sjelfva försöksmobiliseringen och alltså fölle på denna; hvaremot öfriga, samtidigt förekommande utgifter skulle i vanlig ordning bestridas från anslagen till mathållning, fouragering, beväringens och stammens vapenövningar m. m. Kostnaderna för transporter vore beräknade å generalstabens kommunikationsafdelning, de öfriga å dess militärstatistiska afdelning, och vore de prisuppgifter m. m., på hvilka kostnadsberäkningen grundade sig, bestämda i samråd med generalintendenten.

Slutligen hade t. f. generalstabschefen framhållit önskvärdheten af att försöksmobiliseringen måtte komma till utförande om möjligt redan under innevarande år.

För egen del ville departementschefen till en början rörande värdet och betydelsen af en sådan erinra om det anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari nästlidet år, som i detta hänseende afgifvits af dåvarande chefen för landtförvarsdepartementet och som åtföljde Kongl. Maj:ts förut omnämnda framställning till samma års Riksdag. Då detta anförande så nyligen blifvit bragt till Riksdagens kännedom, vore det ej behöfligt att i statsrådsprotokollet återupprepa

detsamma. I stället ville departementschefen framhålla de hufvudsakliga skilnaderna mellan det förslag till försöksmobilisering, som framlades till 1899 års Riksdag, och det förslag i samma angelägenhet, som nu afgifvits af t. f. chefen för generalstabens. Dessa skilnader vore följande:

1:o. 1899 års förslag hade afsett mobilisering af en hel arméfördelning utom hälften af stora trängens formationer i hvad beträffar hästarna. Det föreliggande åter förutsatte mobilisering i mindre omfattning och således med en sammanlagd styrka, ej uppgående till hvad som 1899 föreslogs.

2:o. I 1899 års förslag hade en fälttjänstöfning om 5 dagars varaktighet beräknats för den mobiliserade arméfördelningen, om äfven med undantag af vissa trängformationer. Enligt föreliggande förslag borde äfvenledes en fälttjänstöfning ega rum, men af något kortare varaktighet och endast med en del, den större delen, af de mobiliserade truppförbanden; de öfriga skulle utföra andra öfningar såsom fältskjutningar, fältmarscher o. s. v., med hvilka åsyftades att vinna erfarenhet i olika rigtningar.

3:o. Hästanskaffningen hade enligt 1899 års förslag antagits skolas på följande sätt. Genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes försorg borde upplysningar införskaffas från de olika kommunerna i riket angående det antal hästar, som vederbörande egare kunde finnas villiga att till visst pris utlega för kronans räkning. Inom den mobiliserade arméfördelningen skulle dessa hästar af militär personal men på ett med mobiliseringsförhållandena i möjligaste mån öfverensstämmande sätt föras till truppförbandens mobiliseringsorter. Rörande anskaffningen af det antal hästar inom de särskilda arméfördelningsområdena, som ej på detta sätt kunde erhållas, borde vilkorliga aftal i god tid träffas med entreprenörer å olika håll. Enligt föreliggande förslag åter skulle det behöfliga hästantalet, hvilket beräknats lägre än i 1899 års förslag, anskaffas på det sättet, att bestämda aftal skulle uppgöras om tillhandahållande medelst legning på olika orter inom landet af samtliga erforderliga hästar och att vid försöksmobiliseringens igångsättande dessa hästar skulle transporteras till de mobiliserade truppförbandens utrustningsorter.

4:o. Utan direkt samband med den hästanskaffning, som, enligt hvad nyss blifvit sagdt, vore nödvändig för de mobiliserade truppförbandens behof, borde enligt det nu föreliggande förslaget en mönstring af hästar och fordon ske inom ett mindre antal hästutskrifningsområden enligt de grunder, som funnes angifna i lagen af den 24 maj 1895

angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot.

5:o. Kostnaden för försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjänstförföring hade i 1899 års förslag beräknats till 700,000 kronor. Samma kostnad upptoges i det föreliggande förslaget till blott 480,000 kronor.

Trots den mindre omfattning, som försöket enligt t. f. generalstabschefens förslag skulle erhålla, kunde och borde detsamma så ordnas, att det fullt besvarade de frågor, som vore af vikt för fortgången af arbetet på arméns krigsberedskap och för bedömandet af dess krigsduglighet. De viktigaste af dessa frågor voro följande:

a) I hvilka afseenden kunde det vara nödvändigt att ändra nu uppgjorda planer för personalens inkallelse och samling vid mobilisering samt för dess förplägnad och utrustning vid detta tillfälle?

b) Hvilken grad af krigsduglighet kunde våra mobiliserade trupper anses innehafva?

c) Huru funktionerade hästutskrifningsväsendet? Hvilket värde kunde tillmätas den häst- och fordonsmateriel, som stode armén till buds?

Med hänsyn till den stora betydelsen af att dessa frågor blefve behörigen besvarade funne departementschefen angeläget vara, att förslag angående en försöksmobilisering i den omfattning och på det sätt t. f. chefen för generalstaben förordat ånyo förelades Riksdagen.

På en punkt i den kostnadsberäkning, som åtföljde t. f. generalstabschefens förslag, önskade departementschefen fästa Kongl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet.

Under det att uti propositionen till 1899 års Riksdag af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget, att värnpliktig, som för undergående af öfning som afsåge utrönande af härens krigsberedskap fullgjorde tjänstgöring utöfver den, som enligt § 27 värnpligtslagen honom ålåge, finge åtnjuta dagaflöning för den öfverskjutande tiden med endast 20 öre om dagen, hade t. f. generalstabschefen utgått från, att aflöningen till samtliga värnpliktige under försöksmobiliseringstiden skulle, i likhet med hvad vid frågans behandling vid sistlidne års Riksdag påyrkats, utgöra 50 öre per dag eller det belopp, som vore gällande för den ordinarie tjänstgöringen enligt nyss återopade paragraf i värnpligtslagen. För sin del hade departementschefen intet att erinra mot den beräkningsgrund, som i förevarande afseende blifvit af t. f. chefen för generalstaben använd.

I sammanhang härmed borde erinras, att en del af den under nu vanliga förhållanden utgående dagaflöningen skulle enligt gällande föreskrifter insättas i postsparbanken, men att, med hänsyn till det bety-

dande arbete, som blefve förknippadt med sådan insättning, samt beloppens obetydlighet, det vore lämpligast, att under försöksmobiliseringen hela aflöningen kontant utbetalades, med undantag likväl för aflöningen till första och andra årsklasserna, för hvilka ökad öfningstid med anledning af försöksmobiliseringen icke torde ifrågakomma och för hvilka insättning i sparbanken på vanligt sätt borde ske.

I afseende på tiden för försöksmobiliseringens utförande hade t. f. chefen för generalstaben framhållit önskvärdheten af, att försöket komme till stånd redan under innevarande år; och med hänsyn därtill, att de värdefulla lärdomar, som vore att hemta från detsamma, borde så fort som möjligt få göra sig gällande i de förslag till införande af förbättringar i vårt härväsende, som förestode, tvekade departementschefen icke att på det lifligaste tillstyrka framställningen äfven i denna del. Vid bestämmandet af den tidpunkt af året, då försöket skulle utföras, ansåge han, att, i den mån de militära krafven det tillstodde, nödig hänsyn borde tagas till att så liten olägenhet som möjligt åsamkades idkarne af jordbruksnäringen.

Då emellertid beväringens första uppbåd eller delar deraf icke kunde på grund af gällande lagstiftning inkallas till sådan tjänstgöring, hvarom nu vore fråga, och då förhållandet vore enahanda beträffande den föreslagna mönstringen af hästar och fordon, enär lagen den 24 maj 1895, angående anskaffning af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot, endast finge tillämpas vid verklig mobilisering, måste särskilda lagar för ändamålet antagas; och hafva med anledning deraf förslag till dylika nu blifvit Riksdagen förelagda.

Beträffande förslaget till lag om tillägg till värnpliktslagen den 5 juni 1885, beträffande vapenöfning under år 1900 för utrönande af härens krigsberedskap, har departementschefen till statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 26 januari innevarande år anført följande.

I nyss omförmälda anförande till statsrådsprotokollet den 13 sistlidne januari om äskande af anslag för utförande under detta år af försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjänstöfningar vid de delar af hären, Kongl. Maj:t bestämde, hade departementschefen framhållit, bland annat, att, enär beväringens första uppbåd eller delar deraf icke kunde på grund af gällande lagstiftning inkallas till sådan tjänstgöring, som vore i fråga, särskilda lagbestämmelser för ändamålet erfordrades.

Enligt gällande värnpligtslag kunde nemligen inkallande af beväringens första uppbåd eller större eller mindre delar deraf icke ega rum annat än dels till öfning enligt § 27 värnpligtslagen och dels, enligt § 28 samma lag, »då rikets försvar det kräfver». Denna sistnämnda bestämmelse afsåge tydligen förhållanden, som påkallade *verklig* mobilisering; och skulle en mobilisering med det ändamål, för hvilket departementschefen i sitt förut angifna yttrande till statsrådsprotokollet redogjort, kunna företagas, måste alltså en lag stiftas, enligt hvilken det blefve möjligt att till tjänstgöring inbeordra alla de beväringmän, som enligt fastställda mobiliseringsplaner beräknats skola ingå i de mobiliserande delarne af armén, och således äfven sådana beväringmän af första uppbådet, hvilka redan fullgjort sin fredstjänstgöring.

Vid tvenne föregående riksdagar, nemligen åren 1897 och 1899, hade af Kongl. Maj:t förslag framstälts rörande anordnande af försöksmobilisering. Det förslag till lag, som uti ifrågavarande ämne förelagts förstnämnda års Riksdag, hade, bland annat, innehållit att hvad i § 31 värnpligtslagen stadgades rörande åtylydnad af påbud, hvarigenom värnpliktig inkallades till tjänstgöring vid utbrott af eller fara för krig, skulle ega tillämpning jemväl med afseende på inkallelse till den då föreslagna vapenöfningen. Enär emellertid dessa ordalag hade visat sig lemna rum för den missuppfattning, att dermed afsetts, att de från vapenöfningen uteblifne skulle straffas med straffarbete enligt §§ 60 och 61 strafflagen för krigsmagten, hade, för att undanrödja möjligheten af en dylik uppfattning, i det lagförslag, som förelagts 1899 års Riksdag, hänvisningen till § 31 värnpligtslagen blifvit utesluten och i stället en bestämmelse intagen derom, att värnpliktig, som blifvit i vederbörlig ordning inkallad till vapenöfningen, men utan laga förfall uraktlåtit att inställa sig till densamma, skulle straffas såsom för olofligt undanhållande enligt § 68 strafflagen för krigsmagten. Det utskott inom Riksdagen, som haft att afgifva yttrande öfver detta Kongl. Maj:ts förslag, hade ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke högsta domstolens utlåtande bort inhemtas öfver sistberörda bestämmelse, hvarför utskottet, som dessutom funnit den ifrågasatta straffbestämmelsen väl sträng, härutinnan ansett sig hafva skäl att ställa sig tveksamt emot det framlagda förslaget, hvartill utskottet på i öfrigt anförda skäl afstyrkt bifall. I den vid nämnda betänkande fogade reservationen framhölls åter, att — med hänsyn såväl till laglydigheten hos vårt folk som ock dertill, att sådan mobiliseringsöfning förut icke egt rum, och att således erfarenheten ej kunnat gifva vid handen nödvändigheten af strängare straff — syntes det som om uteblifvande utan laga förfall ej behöfde beläggas med

annan påföljd än böter. Stadgandet i § 41 mom. 3 värnpligtslagen vore alltså här tillfyllest, hvadan den del af förslaget, som innehöll berörda straffbestämmelse och som föranledt utskottet till nämnda tvekan, borde kunna uteslutas. Riksdagens kamrar hade emellertid vid frågans behandling stannat i skiljaktiga beslut, hvadan framställningen om försöksmobilisering äfven då förfallit.

Med hänsyn till hvad under sistlidet års Riksdag vid behandlingen af förslaget till lag uti ifrågavarande ämne förekommit, och då ofvan angifna skäl för den mening, att bötesstraff vore tillfyllest för åsidosättande af denna lags föreskrifter, syntes departementschefen antagliga, helst den uteblifne derjemte vore underkastad hemtningsäfventyr och skyldig att ersätta all med hemtningen förenad kostnad, ansåge departementschefen sig böra föreslå att för uteblifvande från mobiliseringsöfning måtte få gälla samma straff, som i värnpligtslagen funnes stadgadt för försummad inställelse vid annan tjenstgöring under fred eller böter.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 27 januari 1899 hade dåvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet jemväl anført, att han till fullo insåge, huru ingripande i de enskildes borgerliga förhållanden den af honom föreslagna lagen i sin tillämpning komme att blifva, och att han till följd deraf ansåge sig böra föreslå en utväg, hvarigenom i vissa fall, t. ex. vid värnpligtiges vistelse utomlands eller å aflägsen ort, Konungen måtte kunna meddela befrielse från inställelse till tjenstgöringen; och afsåge det i lagförslaget införda stadgandet att »tjenstgöringen skulle ega rum enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelade» jemväl rätten att från all inställelse fritaga värnpligtige, som skulle hafva synnerligt men af en inkallelse till deltagande i försöksmobiliseringen. I denna åsigt, såvidt anginge behovet af föreskrifter rörande vissa värnpligtiges frikallelse från tjenstgöring, instämde föredragande departementschefen i allo, men ansåge, att ett uttryckligt stadgande härom borde i lagen inflyta. Derjemte borde bestämmas, att Konungen, i likhet med hvad i § 8 värnpligtslagen rörande krigstid funnes stadgadt, egde meddela de föreskrifter, om inskrifne värnpligtiges befrielse från tjenstgöring, som för rikets tjenst och det allmännas behof funnes vara påkallade. I lagen borde vidare intagas samma bestämmelse, som i värnpligtslagen § 50, nemligen att de för lagens tillämpning i öfrigt erforderliga närmare föreskrifter skulle meddelas af Konungen.

Hvad derefter vidkommer förslaget till lag angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap innehåller statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för den 26 sistlidne januari i detta ämne följande.

På sätt departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 13 sistlidne januari angående statsregleringen å fjerde hufvudtiteln anført, förefunnes mellan det förslag till försöksmobilisering, som framlades till 1899 års Riksdag, och det förslag i denna angelägenhet, som under den 7 december samma år afgifvits af t. f. chefen för generalstabens, öfversten m. m. K. G. Bildt, en väsentlig skilnad deri, att enligt sistnämnda förslag en mönstring af hästar och fordon skulle — utan direkt samband med den hästanskaffning, som vore nödvändig för de mobiliserande truppförbandens behof — ske inom ett mindre antal hästutskrifningsområden jemlikt de grunder, som funnes angifna i lagen af den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot. Departementschefen hade vidare erinrat, att, enär denna lag endast finge tillämpas vid verklig mobilisering, en särskild lag måste för verkställande af den föreslagna mönstringen antagas. Innan departementschefen för Kongl. Maj:ts framstälde förslag till en dylik lag, ville han emellertid i korthet redogöra för de i förstnämnda lag uti ifrågavarande afseende gifna hufvudsakliga bestämmelser.

Sedan förordnande meddelats om krigsmagtens ställande på krigsfot, vore, med vissa undantag, alla egare af hästar och fordon skyldige att, när så erfordrades, till krigsbruk afstå desamma mot i lagen angifven ersättning. Det erforderliga antalet hästar och fordon bestämdes af Konungen samt fördelades likaledes af Konungen efter angifven grund på vederbörliga kommuner. Hvarje kommun inom riket ålåde att å mönstringsställena och tider, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, uppå förslag af vederbörande militärmyndighet, utsattes, hålla tillhanda det antal hästar och fordon, som belöpte sig på kommunen. Inom hvarje kommun funnes en särskild af fem personer bestående, å kommunalstämma eller af stadsfullmäktige eller å allmän rådstuga utsedd nämnd, som inom kommunen uttoge de hästar och fordon, hvilka skulle å mönstringsställena tillhandahållas. Hästarnes duglighet pröfvades af en mönstringskommission, bestående af tre medlemmar, utsedde, en af militärmyndighet, en af Kongl. Maj:ts befallningshafvande och en af vederbörande kommun. Med hästarne, som vid aflemmandet borde hafva skoningen i godt skick, skulle ock följa ryktdon, gramma,

täcke af ylle, täckgjord, en omgång lösa hästskor och, der så ske kunde, fodertornist samt dessutom foder för tre dygn. Med hvarje fordon skulle, utom dess vanliga tillbehör, aflemnas seltyg.

Enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t genom nådiga förordningen den 18 juni 1897 meddelat för verkställighet af förut nämnda lag, vore uppgifter på det antal hästar och fordon, hvarje kommun hade att tillhandahålla, utdelade till vederbörande kommuner för att förvaras å landet hos kommunalstämmas ordförande samt i stad hos stadsfullmäktiges ordförande eller magistraten. Antalet mönstringsställen skulle bestämmas med hänsyn dels dertill, att icke någon kommun borde få längre väg från sin hufvudort till mönstringsstället än 4 nymil eller undantagsvis i rikets nordligare delar 6 nymil, och dels dertill, att icke större antal hästar och fordon sammanfördes å något mönstringsställe, än att mönstringen kunde medhinnas på en dag. Ofördröjligen, efter det Konungen förordnat om krigsmagtens ställande på krigsfot, skulle Kongl. Maj:ts befallningshafvande för vederbörande kommuner utsätta tid och ort för tillhandahållandet af det antal hästar och fordon som belöpte sig på kommunen, och sedan meddelande härom lemnats ordförande i kommunalstämma, stadsfullmäktige eller magistrat, skulle denne skyndsamt sammankalla den inom kommunen utsedda nämnden. Vid uttagningen skulle nämnden underrätta häst- och fordonsegare om tid och ort för hästarnes och fordonens samling, hvarjemte nämnden skulle utse nödig personal till förare. Mönstringskommissionen, biträdd af en veterinär och en protokollsförande skulle å mönstringsstället undersöka hästarnes och fordonens användbarhet.

Hvad anginge öfriga i nämnda lag och förordning meddelade föreskrifter, såsom beträffande inlösning af godkända hästar och fordon, uttagning tvångsvis af det antal, som icke frivilligt aflemnas m. m. vore dessa föreskrifter icke afsedda att tillämpas vid den ifrågasatta mönstringen.

Det lagförslag uti ifrågavarande ämne, hvilket nu föreläge, skiljde sig från lagen den 24 maj 1895 och nådiga förordningen den 18 juni 1897 endast i följande afseenden:

I § 5 mom. 4 af nämnda lag föreskrefves, såsom nyss erinrats, att med de hästar, hvilka af kommunerna tillhandahölles, skulle vid aflemnandet följa, bland annat, foder för tre dygn. Då emellertid afsigten med den nu ifrågasatta mönstringen allenast vore, att hästarne skulle

inställas på mönstringsplatserna för att omedelbart efter verkställd mönstring återföras till hemorten, behöfde större myckenhet af foder icke medföras, än hvad som erfordrades för fram- och återfärden samt högst en dags uppehåll å mönstringsstället, och hade med anledning deraf i lagförslaget införts bestämmelse härom.

Den i förordningen den 18 juni 1897, § 9 mom. 3 meddelade bestämmelsen, att nämnderna skulle utse nödig personal till förare af hästarne från samlings- till mönstringsorterna, borde ej heller nu tillämpas, utan borde vederbörande hästegare berättigas att sjelfva framföra sina hästar.

Då det skulle kunna befaras, att åtskilliga häst- och fordonsegare utan giltiga skäl undandroge sig fullgörandet af skyldigheten att tillhandahålla sina hästar och fordon jemte behörig utrustning, derest ej särskild straffpåföljd derför bestämdes, hade departementschefen funnit nödigt föreslå, att egare af häst eller fordon, som uraktlåte fullgöra hvad honom enligt den ifrågasatta lagen ålåge, skulle böta för häst eller fordon, som instälts med ofullständig utrustning, fem kronor samt för häst eller fordon, som icke instälts, tjugu kronor.

Påförandet och uttagningen af dessa böter hade synts departementschefen lämpligen böra ske på samma sätt som i värnpliktslagen finnes stadgadt angående böter enligt nämnda lag. Derigenom undvekes den besvärligare och ofta mera tidsödande proceduren vid allmän domstol, hvarjemte de till böter förfallne vunne den fördelen, att ej, personligen eller genom ombud, behöfva inställa sig inför dömande myndighet. I stället komme bötesförteckningar att af mönstringskommissionerna uppgöras och till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen insändas, hvarefter utdrag af dessa förteckningar till vederbörande kronofogdar och magistrater öfversändes, försedda med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes resolution att de i utdragen upptagna böterna finge hos de försunlige omedelbart uttagas, derest de icke något deremot invände. Önskade de åter för sin uraktlåtenhet styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet, som kunde leda till deras frikännande från bötesansvar, egde de inom viss tid till kronofogden eller magistraten ingifva nödiga bevis. Dessa öfverlemnades till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som, efter pröfning af förekommande omständigheter, skulle meddela beslut i saken. Klagan öfver Kongl. Maj:ts befallningshafvandes beslut finge föras hos Kongl. Maj:t genom landtförsvarsdepartementet och skulle böterna, som vid bristande tillgång skulle förvandlas enligt allmän strafflag, tillfalla beväringsskapets invalid- och pensionsfond.

På grund af den i lagen den 24 maj 1895 gifna bestämmelsen, att de närmare föreskrifter, som för verkställighet af lagen blefve erforderliga skulle af Konungen meddelas, hade förenämnda förordning den 18 juni 1897 blifvit utfärdad och innefattades deri jemväl föreskrifter om den ersättning, som tillkomme de personer, hvilkas arbete eller egendom i följd af stadgandena i 1895 års lag toges i anspråk. Dylika särskilda bestämmelser rörande tillämpningen af den föreslagna mönstringslagen borde helt naturligt jemväl af Kongl. Maj:t utfärdas, och anhöll departementschefen, att redan nu få redogöra för de grunder, enligt hvilka ersättning för de i lagen bestämda åligganden syntes honom böra beräknas.

Departementschefen erinrade då först derom, att medlemmarne af de i lagförslaget omförmälda nämnderna, hvilka hade att verkställa uttagning af hästar och fordon inom kommunerna, fullgjorde ett allmänt kommunalt uppdrag, för hvilket särskild ersättning icke kunde anses böra utgå.

Godtgörelse måste deremot lemnas *dels* mönstringskommissionernas medlemmar samt de veterinärer och protokollsförare, hvilka biträdde kommissionerna, *dels* egarne af de hästar och fordon, hvilka framförts till mönstringsställe.

Beträffande den förra kategorien borde de ersättningsgrunder tillämpas, som gälde vid verklig mobilisering och hvilka angåfves i förordningen den 18 juni 1897, § 4 mom 5. Ifrågavarande personer komme således att uppbära rese- och traktamentsersättning enligt gällande rese-reglemente, hvarvid skulle iakttagas att den, som icke efter innehavande tjänst vore att hänföra till viss klass i sagda reglemente, egde åtnjuta dylik ersättning enligt fjerde klassen.

Hvad åter anginge ersättningen till den senare kategorien, häst- och fordonsegarne, ansåge departementschefen denna böra utgå

dels för framförandet af hästarne och fordonen från egarnes hemvist öfver samlingsstället inom kommunen till mönstringsplatsen, samt *dels* för tidsspillan å samlings- och mönstringsställena.

Den förra ersättningen borde beräknas för hvarje häst med belopp, motsvarande den maximilega per nymil, som för entreprenadskjuts vore, jemlikt cirkuläret den 16 november 1888, för orten bestämd, och för hvarje fordon med den afgift, som, enligt gällande taxa, för tillhandahållande vid skjutsanstalterna af åkdon utaf enklare beskaffenhet funnes fastställd. Den senare ersättningen åter syntes med hänsyn dertill att sammanlagda väntetiden å samlings- och mönstringsställena icke be-

höfde, annat än undantagsvis, öfverskrida 6 timmar, skäligen kunna bestämmas till tre kronor för hvarje häst samt likaledes till tre kronor för hvarje af hästarnes och fordonens framförande upptagen person.

Hvad slutligen angår herr Ollas A. Ericssons ofvanberörda motion, har motionären till stöd för sin framställning anfört följande.

I motiveringen till Kongl. Maj:ts förslag framhölles bland annat vigten för försvaret af att härordningen under fredstid underkastades ett så allvarligt prof, som en försöksmobilisering, att för anställande af detta försök skulle inkallas endast någon mindre del af hären, att, ehvad inkallandet skedde delvis vid en eller flere arméfördelningar, minst 5—7 årsklasser af beväringen vid den eller dessa delar vore inbegripna, och att en dagaflöning af 50 öre skulle tilldelas den inkallade beväringen under tjenstgöringen.

Men oakadt Kongl. Maj:t således föreslagit en förhöjning af denna dagaflöning för den tid tjenstgöringen fullgjordes utöfver den, som enligt § 27 värnpligtslagen beväringen åläge, från vid sistförflutne riksdag föreslagna 20 öre till nämnda 50 öre, vore denna aflöning likväl allt för knappt tilltagen.

Att en dagaflöning af endast 50 öre vore stadgad för den ordinarie tiden kunde försvaras dermed, att detta gälde landets alla värnpligtige, men att för ett, enligt vederbörandes påstående, för försvaret så viktigt ändamål inkalla endast någon del af landets beväring till tjenstgöring, och det utöfver den ordinarie tjenstetiden, samt därför lemna en ersättning af 50 öre för dag, vore föga rimligt begärtd. Om t. ex. 7 årsklasser inkallades å en ort, skulle det kunna hända, att 3 å 4 söner från samma hus måste ut i denna tjenstgöring, och i ersättning derfor skulle desse då erhålla endast en liten bråkdel af hvad de kunnat förtjena, om de fått stanna hemma, och hvilken högre förtjenst måhända vore af högsta behovet för föräldrars och anhöriges uppehälle. Hade ifrågavarande försöksmobilisering gällt hela landets beväring, hade man ändock fått finna sig deri och föga hade då varit att anmärka emot den låga dagaflöningen, men, som nu vore i fråga och af sådan anledning, att den ena ortens beväring kunde kallas och måste vid straffpåföljd ut i tjenstgöring, och den andra ortens utan vidare finge blifva hemma, kunde man ej stanna vid en så låg aflöning utan att riskera, att ett allt för stort och berättigadt missnöje blefve följden. Ansåge

Riksdagen försöksmobiliseringen vara nödvändig och beslutade att densamma skulle verkställas, så måste den också skäligen ersätta kostnaderna.

Under nu rådande höga arbetspriser kunde man knappast bestämma ifrågavarande dagaflöning till lägre belopp än 1 krona 50 öre. Alla borde vara kunna ense derom, att äfven med denna högre dagaflöning, blefve missnöjet med försöksmobiliseringen störst, der densamma komme att tillämpas.

Det sammansatta stats- och lagutskottet har nu likasom vid de föregående tillfällen, då fråga om utförande af försöksmobilisering förelagat Riksdagen, ansett en sådan öfning vara för utrönande af vår armés krigsduglighet synnerligen vigtig samt egnad att gifva nyttiga och nödiga lärdomar beträffande mobiliseringsverkets fullkomnande till största möjliga snabbhet och säkerhet vid härens försättande på krigsfot. Då utskottet derjemte funnit, att i Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag hänsyn tagits till de hufvudsakliga önskningsmål, som vid frågans föregående behandling inom Riksdagen gifvit sig tillkänna, samt att detta förslag i fråga om kostnaderna eger afgjorda företräden framför de tidigare uppgjorda planerna, har utskottet icke tvekat att i hufvudsak förorda bifall till Kongl. Maj:ts ofvanberörda framställningar.

Visserligen har i den föreslagna lagen om tillägg till värnpliktslagen den 5 juni 1885, beträffande vapenöfning under år 1900 för utrönande af härens krigsberedskap, icke kunnat gifvas uttryck åt den enligt de åberopade statsrådsprotokollen åsyftade begränsning af öfningens omfattning till i allmänhet endast vissa årsklasser af beväringens första uppbåd, men utskottet hyser dock förvissning derom, att allt hvad som kan åstadkommas för att göra försöksmobiliseringen så litet betungande för landets befolkning, som med hänsyn till öfningens ändamålsenliga anordnande finnes möjligt, varder iakttaget, och utskottet tillstyrker därför Riksdagen att antaga nämnda lag i oförändradt skick.

Hvad beträffar förslaget till lag angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap, har utskottet icke haft anledning till anmärkning mot annat än bötesbestämmelserna. Det har syntes utskottet obilligt att den, som till äfventyrs blefve ålagd att till mönstring inställa både häst och fordon men försummade denna sin skyldighet, skulle — såsom i förslaget synes vara afsedt — böta dubbelt, och utskottet har därför ansett, att lagen borde så affattas, att jemväl sådan försummelse finge umgällas

med tjugu kronors böter. Likaledes har utskottet funnit det vara allt för strängt att stadga böter för äfven den obetydligaste brist i hästs eller fordons utrustning, helst ett fel eller förbiseende härutinnan torde finnas ursäktligt med hänsyn både till mångfalden af de persedlar, som skola medföras, och dertill att sådan mönstring tillförene icke egt rum. Bötespåföljd bör därför, enligt utskottets åsigt, inträda först vid uraktlåtenhet af mera väsentlig beskaffenhet i skyldigheten att medföra föreskrifven utrustning. I detta sammanhang har utskottet velat framhålla önskvärdheten af att så fullständiga och allmänt spridda under rättelser som möjligt måtte meddelas om de skyldigheter, som böra af häst- och fordonsegare iakttagas vid mönstringen.

Enligt förslaget skulle ådömda böter tillfalla beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond, men enär mönstringspligten i detta fall till sin egenskap företrädesvis är ett kommunalt åliggande, synas böterna hellre böra tillgodokomma den kommun, som den bötfälde tillhör.

I öfverensstämmelse med de sålunda i dessa afseenden uttalade åsikter föreslår utskottet, att ifrågavarande lag måtte erhålla den i viss mån förändrade lydelse, som af utskottets hemställan här nedan inhemtas.

Hvad derefter angår den i ofvanberörda motion gjorda framställning om förhöjning i dagaflöningen åt de till mobiliseringsöfningen inkallade värnpligtige har utskottet, som visserligen icke förbiser, att förhållanden kunna inträffa, då inkallelse till denna öfning blifver för den enskilde ganska betungande, likväl funnit att, då det lär kunna förutsättas, att under särskildt ömmande omständigheter ansökan om befrielse från inställelse icke skall mötas af afslag, samt dessutom deltagandet i öfningen måste anses såsom en medborgerlig pligt, hvilken må uppfyllas, äfven om fullt tillräcklig ersättning därför icke lemnas, den ifrågasatta förhöjningen af dagaflöningen till tre gånger det belopp, som vid vanliga beväringsofningar utgår, icke kan förordas.

Emot beloppet af det af Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen äskade anslag till försöksmobiliseringens verkställande har utskottet vid sådant förhållande icke haft något att erinra.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får det sammansatta utskottet hemställa,

- a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, måtte antaga följande

L a g

om tillägg till värnpligtslagen den 5 juni 1885, beträffande vapenöfning under år 1900 för utrönande af härens krigsberedskap.

Härigenom förordnas, att oberoende af den tjänstgöring för utbildning, som åligger värnpliktig enligt § 27 värnpligtslagen, värnpliktig, som år 1900 tillhör beväringens första uppbåd vid de delar af hären, Konungen bestämmer, skall vara pliktig att under sagda år för vapenöfning, som afser utrönande af härens krigsberedskap, tjänstgöra under högst femton dagar, in- och utryckningstid till sådan öfning oberäknad; skolandet i fråga om denna öfning för öfrigt gälla hvad i värnpligtslagen finnes stadgadt angående värnpligtigs tjänstgöring under fredstid samt påföljd för uteblifvande från sådan tjänstgöring; och eger Konungen rörande befrielse från oförmälda öfning meddela de föreskrifter, som för rikets tjänst och det allmännas behof eller med hänsyn till särskilda förhållanden, såsom värnpligtigs vistelse utom riket eller på större afstånd från vederbörande truppförbands mobiliseringsort, kunna finnas påkallade.

Öfriga för denna lags tillämpning erforderliga närmare bestämmelser meddelas jemväl af Konungen;

b) att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 35 gjorda framställning med förslag till lag angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap icke kan oförändrad af Riksdagen bifallas, ville för sin del antaga följande

L a g

angående mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap.

Såsom tillägg till lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmag-

tens ställande på krigsfot, förordnas härigenom, beträffande mönstring under år 1900 af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap, som följer:

Derest Konungen för utrönande af härens krigsberedskap finner nödigt anbefalla, att under år 1900 inom särskilda delar af riket mönstring skall ega rum af hästar och fordon, hvilka i händelse af krigsmagtens ställande på krigsfot böra i öfverensstämmelse med föreskrifterna i lagen den 24 maj 1895 anskaffas, skall det åligga dels de i §§ 4 och 5 af berörda lag omförmälda nämnder och mönstringskommissioner att fullgöra de åligganden, som dem enligt samma lag vid krigstillfälle tillkomma, dels ock vederbörande egare af hästar och fordon att ej mindre tillhandahålla dessa för nämnderna än äfven å de utsatta samlings- och mönstringsplatserna i behörig tid inställa de uttagna hästarne och fordonen med persedlar och tillbehör för undergående af mönstring, allt på sätt i nämnda lag finnes föreskrifvet; dock att foder till hästarne icke behöfver medföras utöfver hvad som erfordras för fram- och återfärden samt högst en dags uppehåll å mönstringsstället, äfvensom att uttagning tvångsvis af hästar och fordon, på sätt i §§ 5 och 7 af lagen stadgas, icke skall ske.

Uraktlåter egare af hästar eller fordon att fullgöra hvad enligt denna lag honom åligger, böte vid försummelse att inställa hästar eller fordon eller beggadera tjugu kronor och, om hästarne eller fordonen inställas med i nämnvärd mån ofullständig utrustning, fem kronor.

Å böter, som enligt denna lag af mönstringskommissionen anses böra egare af häst eller fordon påföras, skall förteckning uppgöras och till Konungens befallningshafvande i länet ofördröjligen insändas; skolande mönstringskommissionen, innan den lemnar förrättningsstället, granska och underteckna den af protokollsföranden uppgjorda bötesförteckning.

Böter enligt denna lag tillfalle den kommun, som den bötfälde tillhör.

I fråga om böternas uttagande, förvandling vid bristande tillgång äfvensom besvärs anförande skall gälla hvad i §§ 46—48 af värnpligtslagen den 5 juni 1885 finnes i afseende å böter enligt nämnda lag stadgadt.

De för denna lags tillämpning i öfrigt erforderliga bestämmelser meddelas af Konungen;

c) att herr Ollas A. Ericssons ofvanberörda motion icke må af Riksdagen bifallas; samt

d) att Riksdagen, vid bifall till hvad under a), b) och c) föreslagits, må för utförande under innevarande år af försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjenstövningar vid den eller de delar af hären Kongl. Maj:t bestämmer, äfvensom för anställande af mönstring med hästar och fordon, som erfordras för krigsmagtens ställande på krigsfot, å extra stat för år 1901 bevilja 480,000 kronor.

Stockholm den 27 april 1900.

På det sammansatta utskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservation:

vid mom. c)

af herr *Ollas A. Ericsson* i Ofvanmyra, hvilken yrkat, att hans ofvanberörda motion måtte tillstyrkas.

Herr *Ollas A. Ericsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen inom utskottet af andra moment i betänkandet än det nyssnämnda.